

забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.) / за ред. д.ю.н., проф., академіка С. В. Ківалова ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2012. С. 279–293.

3. Константний О. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 1(137). С. 33–36.

4. The European Court of Human Rights between Law and Politics / ed. by J. Christoffersen, M. R. Madsen. Oxford University Press, 2011. 236 p.

5. Паскар А. Л. Правове регулювання порядку виконання рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Т. 26. № 2-2. С. 401–408.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-3>

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ПІД ЧАС ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Дідус Д. О.

*студент II курсу ОР «Магістр» кафедри конституційного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Право на свободу пересування є одним із основоположних прав людини, яке сприяє реалізації інших її прав і свобод. Державою гарантовано, що будь-яка людина може переміщатись у вибраному нею напрямку за власним бажанням і з визначеною нею метою, використовуючи всі допустимі шляхи та засоби без перешкод. Однак користування зазначеним правом не повинно водночас порушувати права і свободи інших суб'єктів права. Таке право в нормативному вираженні має національний і міжнародний рівні [1, с. 141].

У національному вимірі України основними правовими документами, в яких право на вільне пересування максимально розкрито, є Конституція України, Цивільний України й інші актуальні закони.

Згідно зі ст. 33 Конституції України, будь-яка особа, громадянин країни, іноземець чи особа без громадянства, в разі її законного

перебування на території України, може вільно користуватись правом на свободу пересування, вільно здійснювати вибір місця проживання чи залишати територію України. Але в Конституції також зазначено, що існують виняткові обмеження такого права, і вони встановлюються лише законом [2].

Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», ухвалений Верховною Радою України ще в 2003 р., став відправною точкою для вдосконалення українського законодавства в згаданій сфері. Цей Закон, відповідно до Конституції України, регулює відносини, пов'язані зі свободою пересування та вільним вибором місця проживання в Україні, що гарантуються Конституцією України і закріплені Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про захист прав людини та основних свобод і протоколами до неї, іншими міжнародними актами, а також визначає порядок реалізації свободи пересування та вільного вибору місця проживання і встановлює випадки їх обмеження [1].

Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Народні депутати затвердили цей документ 300 голосами. Згідно з указом, воєнний стан запроваджується з 5:30 24 лютого 2022 року. Таке рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією російської федерації.

Саме ст. 12 ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», визначає перелік обмежень свободи пересування в територіальному аспекті. Зокрема вільний рух «може бути обмежено»:

– на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455 визначена процедура встановлення заходів особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан (далі – особливий режим), що здійснюються військовим командуванням разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

Встановлення особливого режиму здійснюється військовим командуванням на підставі указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Перетинання державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон та пунктах контролю на території, де введено

воєнний стан, здійснюється з урахуванням обмежень, встановлених законодавством.

Для забезпечення здійснення заходів особливого режиму створюється система пропускового режиму та за рішенням військового командування комендатурою видаються особам перепустки.

Заходи з контролю в'їзду/виїзду включають:

1) на блокпостах:

– перевірку документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи;

– перевірку документів, необхідних для здійснення перевезення вантажу (документів на транспортний засіб, документів на вантаж, дорожнього листа тощо);

– проведення огляду транспортного засобу та вантажу (товару) щодо відповідності документам на вантаж (товар);

– затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів;

– тимчасове обмеження (заборону) руху транспортних засобів та осіб;

2) поза межами блокпостів:

виявлення порушення встановленого порядку переміщення осіб, транспортних засобів, вантажів (товарів) на територію, де встановлено особливий режим;

затримання осіб, транспортних засобів, вантажу (товару), проведення їх огляду та передачу їх уповноваженим представникам правоохоронних органів.

Дана постанова надає право патрулям на території, де встановлено особливий режим, в установленому законодавством порядку тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб [4].

Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1450 передбачає запровадження заборони або обмеження на вибір місця проживання здійснюється військовим командуванням на основі указу Президента про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і полягає у забороні декларування (реєстрації) місця перебування/проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування/проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан.

Зі свого боку військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, органів місцевого

самоврядування приймає рішення про запровадження такої заборони або обмеження на вибір місця перебування/ проживання осіб, яке має негайно доводитися до відома населення через ЗМІ.

У такому рішенні мають зазначатися обставини, що склалися в Україні або в окремих її місцевостях, і несприятливі фактори воєнного характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності, та шляхи протидії таким факторам.

У рішенні також мають зазначатися обґрунтування необхідності та строки запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування/проживання осіб; перелік осіб, яким забороняється або обмежується вибір місця перебування/проживання; населені пункти, у яких запроваджується заборона або обмеження на вибір місця перебування/проживання осіб [5].

Також шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією запроваджується комендантська година, тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів.

Обмеження свободи пересування під час воєнного стану є необхідною дією, яка закріплена не тільки національним, а й міжнародним законодавством (ч. 3 ст. 2 протоколу № 4 до ЄКПЛ) у зв'язку з наявністю реальної загрози життю і безпеці осіб, інтересам суспільства та держави, а також для забезпечення громадського порядку.

Література:

1. Супруновський А. Свобода пересування як фундаментальне право людини.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1362-ІУ П.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455 «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан».

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1450 «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан».